УДК 336.29; 338.12 (19)

Т.О.Тимошенко

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У науковій праці визначені роль та місце туризму у сучасній економіці. Внесено пропозиції щодо удосконалення державної політики підтримки розвитку ринку туристичних послуг.

Ключові слова: туристична послуга, туристичні продукти, державне регулювання туристичної діяльності, сталий розвиток туризму.

In scientific work defined the role and place of tourism in the modern economy. Proposals for improving public policies that support the development of the tourist market.

Keywords: tourist services, tourist products, government regulation of tourism, sustainable tourism development.

Актуальність теми дослідження. Україна має значний туристичний та курортно-рекреаційний потенціал, що обумовлюється особливостями географічного становища країни, наявністю об’єктів оздоровлення та відпочинку, курортних територій, об’єктів екскурсійних показів тощо. В той же час сфера туризму і курортів в Україні не відіграє значної економічної ролі, діяльність багатьох підприємств туристичного бізнесу є збитковою, податкові надходження від надання туристичних послуг – незначними, значна частина туристичної інфраструктури здійснює економічну діяльність у тіньовому сегменті. За таких обставин дослідження щодо обґрунтування напрямів та важелів стимулювання розвитку сфери туризму і курортів, у тому числі через використання непрямих інструментів впливу, представляє значний теоретичний, науково-практичний та прикладний інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес до питань туристичної сфери значно підвищився у період здобуття Україною національної незалежності. Сучасних учених цікавить питання розвитку туризму, формування національної туристичної індустрії, підвищення економічної ефективності цієї сфери тощо. Проблематика становлення механізмів регулювання розвитку туризму і курортів як соціально-економічної сфери досліджується у працях українських науковців Н.Ведмідь, С.Захаріна, К.Лебедева, М.Суботи, Т.Ткаченко та ін. В той же час у зв’язку із загостренням негативних наслідків економічної кризи, у тому числі кризою державних фінансів, можливості держави щодо стимулювання окремих сфер економічної діяльності є значно звуженими. Через вказане виникає необхідність

поглибленого осмислення проблеми вибору допустимих (реалістичних) напрямів та важелів стимулювання розвитку сфери туризму і курортів, у тому числі використання можливостей, що не створюють додаткового тиску на видаткову частину бюджету.

Мета статті – викласти результати дослідження з проблематики державного регулювання розвитку сфери туристичних послуг в сучасних умовах, у тому числі щодо застосування важелів стимулювання розвитку сфери туризму і курортів.

Виклад основного матеріалу. Для багатьох країн міжнародний туризм став найприбутковішою галуззю економіки, а доходи від нього — важливою складовою національних бюджетів. Подорожі та туризм стимулюють розвиток інвестиційних проектів з розбудови транспортної та готельно-туристичної інфраструктури (зокрема, аеропортів, шляхів, морських портів, реставрацію історичних пам'яток, музеїв, розвиток природних охоронних зон), що підвищує і якість життя корінного населення, і рівень обслуговування туристів [4; 7; 11].

За даними звіту Міжнародної ради з подорожей і туризму (World Travel and Tourism Council), 2014 р. у сфері подорожей і туризму безпосередньо працювало майже 80 млн осіб, або 2,9% зайнятих у світовому господарстві, а у суміжних з туризмом галузях — ще близько 225 млн осіб (9% працездатного населення планети) [4, с.300]. До 2030 р. кількість туристичних поїздок, за оцінками фахівців ВТО, може зрости, порівняно з нинішнім періодом, утричі [5, с.35].

Високий рівень туристичного та курортного потенціалу України виступає необхідною складовою формування сучасної національної економіки. Нині у туристичній і курортній галузях України нараховується понад 8 тис. підприємств, з яких майже 4 тис. - суб'єкти туристичної діяльності (ліцензійні турагентства і туроператори), понад 1,5 тис. готелів, близько 4 тис. санаторно-курортних і оздоровчих закладів [9]. Україна поки що не належить до світових лідерів за кількістю відвідань туристами. В той же час особливості її географічного розташування та рельєфу, сприятливий клімат, багатство природно-ресурсного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалу створюють можливості для інтенсивного розвитку багатьох видів і внутрішнього, і іноземного туризму.

Ситуація у сфері туризму та діяльності курортів характеризується такими основними чинниками:

- низьким рівнем усвідомлення населенням країни та органами, що здійснюють регулювання у сфері туризму і діяльності курортів, ролі та значення туризму для соціально-економічного розвитку держави [6];

- відсутністю сформованих туристичних ресурсів та цілісної системи їх раціонального використання, невизначеністю напрямів їх освоєння та розвитку, неефективним та позазаконним використання унікальних природних та історико-культурних ресурсів [2; 6];

- відсутністю ефективної системи захисту прав та інтересів туристів, забезпечення безпечних умов на об'єктах туристичних відвідувань та за напрямами туристичних маршрутів, своєчасного надання усіх видів невідкладної допомоги особам, які постраждали під час подорожі [3; 8];

- відсутністю належного прогнозування та планування розвитку туризму, параметрів туристичного потоку у відповідності до наявних ресурсних можливостей, потреб населення та економіки держави, узагальненим і фрагментарним підходом до розроблення та реалізації державної і місцевих програм розвитку туризму [11; 12];

- недосконалістю організаційно-правових та економічних механізмів реалізації державної політики у сфері туризму і діяльності курортів, слабкою міжвідомчою координацією та взаємодією між органами державної влади та місцевого самоврядування [3; 10];

- відсутністю цілісної та комплексної системи управління туристичними ресурсами країни, різним відомчим підпорядкуванням туристичних ресурсів, відсутністю спеціального уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань діяльності курортів [8; 12];

- недостатнім нормативним, методичним та інформаційним забезпеченням діяльності органів місцевого самоврядування, громадських організацій та суб'єктів підприємницької діяльності у сфері туризму і діяльності курортів [4; 11].

Як наслідок, сфера туризму не забезпечує повноцінного виконання економічних, соціальних і гуманітарних функцій, зокрема, підвищення якості життя населення; формування гармонійно розвиненої особистості; збереження довкілля та культурної спадщини; наповнення бюджетів усіх рівнів, створення нових робочих місць; збільшення питомої ваги сфери послуг у структурі ВВП.

Виходячи з положень чинного законодавства України, державна політика туризму і рекреації в Україні в найближчій перспективі має реалізовуватися за такими напрямами:

- оптимізація структури та режиму функціонування туристичного та курортно-рекреаційного комплексів у регіонах;

- удосконалення структури управління в туристично-рекреаційній галузі на обласному та районному (міському) рівнях, координування дій місцевих органів виконавчої влади з цього питання;

- розробка механізму координування діяльності місцевих органів державної виконавчої влади та суб'єктів туристичного підприємництва. Для досягнення цих завдань визначені основні цілі:

- продовження роботи щодо роздержавлення підприємств туристичної сфери, сприяння підприємствам середнього та малого бізнесу;

- надання нормативно-правової, методичної, організаційної та інформаційної підтримки суб'єктам туристичного підприємництва;

- аналіз економічної діяльності туристичних підприємств та розробка за його результатами заходів щодо підвищення ефективності роботи на ринку туристичних послуг;

- посилення контролю за діяльністю туристичних підприємств, їхньою звітністю та додержанням вимог чинного законодавства.

Висновки. Ситуація, що склалася у туристичній сфері, потребує термінових і дієвих заходів для подолання кризових явищ та інтенсифікації виробництва туристичного продукту із забезпеченням необхідної його якості. Підгрунтям для прийняття і здійснення таких заходів стало формування цілеспрямованої державної політики в галузі туризму з визначенням пріоритетів її розвитку, а саме: вдосконалення правових засад регулювання відносин у галузі; забезпечення становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України, заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток індустрії туризму, створення нових робочих місць; розвиток міжнародного та внутрішнього туризму, зокрема сільського та екологічного (зеленого); розширення міжнародного співробітництва, утвердження України на світовому туристичному ринку; створення сприятливих для розвитку

туризму умов шляхом спрощення та гармонізації податкового, валютного, митного, прикордонного та інших видів регулювання.

Перспективи подальших розвідок. У подальшому мають бути виконані дослідження з моделювання динаміки ринку туристичних послуг з урахуванням завдань підтримки сталого економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. *Ведмідь Н. І.* Санаторно-курортний комплекс: сервісне управління : монографія / Н. І. Ведмідь ; Київський національний торговельно-економічний університет. – К. : Київський національний торговельно-економічний університет, 2013. – 535 с. : табл., іл.
2. *Гринько Т.В., Крупський О.П.* Франчайзинг як інструмент формування організаційної культури туристичних підприємств / Т.В.Гринько, О.П.Крупський // Актуальні проблеми економіки. – 2015. - № 1. – С. 145-154.
3. Закон України «Про туризм» [Електронний ресурс]. – Доступний з: www.rada.gov.ua.
4. *Захарін С.В.* Сталий розвиток сфери туристичних послуг: глобальні тенденції, міжнародна взаємодія, уроки для України / С.В.Захарін, В.П.Соболь, Ю.В.Мельник // Економічний вісний університету. – 2013. - № 20/3. – С. 297-303.
5. *Каплан Ф.* Аналіз залежностей між прибутками від туризму та економічним зростанням на прикладі окремих середземноморських країн / Ф.Каплан, А.Акташ // Актуальні проблеми економіки. – 2015. - № 3. – С. 33-42.
6. *Лебедев К.А.* Маркетинговые технологии стимулирования рекреационно-туристического потенциала регионов / К.А.Лебедев // Актуальні проблеми економіки. – 2014. - № 11. – С. 186-190.
7. *Мальська М.П.* Міжнародний туризм і сфера послуг / М.П.Мальська, Н.В.Антонюк, Н.М.Ганич. – К.: Знання, 2008. – 661 с.
8. Розвиток туризму в Україні [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://pidruchniki.com/1806020343752/turizm/rozvitok_turizmu_ukrayini
9. Статистичний щорічник України за 2013 рік [статистичне видання]. – К.: Держстат, 2014. – 556 с.
10. *Субота М.В.* Державна підтримка інновацій у курортній справі / М.В.Субота // Проблеми науки. – 2013. - № 2. – С. 8-12.
11. *Ткаченко Т.І.* Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу [монографія] - К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2009. - 463 с.
12. Туризм в Україні: проблеми, перспективи розвитку [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://skole.com.ua/uk/papers/13-turizm/36-turizmukrproblemi.html.
13. *Федулин А.А.* Организационные аспекты повышения квалификации специалистов в сфере туризма // А.А.Федулин, Е.С.Сахарчук, О.Е.Лебедева // Актуальні проблеми економіки. – 2015. - № 4. – С. 332-335.